दही चीज मखन

आवश्यकता र उपयोगिता

प्राचीन कालमा गृहस्थाश्रममा गौपालनको ठुलो महत्व थियो । आज पनि यसको आवश्यकता बढ्दै छ । गौपालन र गोरस उत्पादन क्रिया शहरी क्षेत्रमा प्राय लोप हुंदै गए तापनि गाउं घरका कृषकहरु पूरक उद्योगको रुपमा पशुपालन व्यवसायमा लागेकै छन् । यिनलाई प्रोत्साहित गरी दूध संकलन गर्ने र त्यसबाट शहरी क्षेत्रमा बढ्दो माग पूर्ति गर्न दही, चीज, मख्खन उत्पादन गरी शहरी क्षेत्रको मागसमेत पूर्ति गर्न सकिन्छ । यस्तो उद्योगबाट होटेल एवं रेष्टुरां आदिको आवश्यक माग पूरा गर्ने मात्र नभै कृषक वर्गलाई यस्तो पूरक व्यवसायमा लाग्न मार्गदशनसमेत हुन आउंछ । हाम्रो भोवनमा दूध दहकिो जस्तै वटर चीजको पनि स्थान हुन गएको हुनाले प्रस्तुत स्कीमको तर्जुमा गरिएको छ ।

प्रविधि

कारखाना स्थापना भएको १०।१५ कोश टाढासम्मका गाउंबाट दूध संकलन गरी सर्वप्रथम १४५ डिग्री फरेनहाइटमा ३० मिनट तताई तातो भएपछि डिफ्रिजरमा राखी तुरुन्त चिसो गरी प्यास्चुराइज गरिन्छ । यसो गर्नाले दूधमा भएका सम्पूर्ण दूषित कीटाणु नष्ट हुन्छन् ।

दही बनाउने

दूधमा ल्यावटिक एसिड हाली सोबाट दूध जमी दही तयार हुन्छ । यस प्रकार जमेको दूधमा व्याक्टेरिया उत्पन्न हुन्छ । यो यन्त्रले मात्र देख्न सकिन्छ ।

मख्खन बनाउने

दूध सेपरेटरमा हाली त्यसमा भएको फ्याट (fat) निकालीन्छ । यो फ्याटलाई क्रीम भन्दछन् । क्रीममा दूधको केही भाग रहन्छ । त्यसलाई चरनतमा राखी फिटेपछि मख्खन तयार हुन्छ । चिसो गर्न राख्ने यन्त्रमा (Refrigerator) राखे ढुसी आउँदैन ।

चीज बनाउने

दूधलाई ७८ डिग्री फरेनहाइटमा तताई तातेको दूधमा अन्दाजी ०.२ प्रतिशत रेनेट मिलाई (३ औंस प्रति १,००० पौण्ड दूधमा) चीज कलर १ देखी ३ औंस (१,००० पौंण्ड दूधमा मिलाउने) दही जमेपछि चक्कूले काटी टुका टुका पारी लेदो एकातिर रही पानी बग्न सक्ने गरी ढल्काई काठको भांडोमा राखिन्छ र अन्दाजी १०० डिग्री फरेनहाइटको तापक्रम दिई चीज तयार गरिन्छ । यसमा आवश्यकता नून एसिड आदि पनि समावेश गरिन्छ । चीज बनेपछिको दूधको भ्रीस पशुपालनलाई मात्र काम लाग्दछ ।

परियोजनाको झलक

१) परियोजनाको नाम :- डेरी (दही,चीज मख्खन उत्पादन गर्ने)		
२) उत्पादन क्षमता :- दहि ८२,००० लीटर, चीज १९,७४० किलो , मख्खन ६,००० किलो		
३ उत्पादन हुन वस्तु :- दही चीज मख्खन ।		
३) कारखाना स्थापना हुन सक्ने स्थान :- शहरी तथा ग्रामिण क्षेत्रहरु ।		
४) बार्षिक काम गर्ने समय- दैनिक ८ घण्टा वार्षिक ३०० दिन एक शिप्ट		
५) कुल पूँजी लगानी क) कुल स्थिर पूँजी ख) कुल चालु पूँजी	 रु ६,९०,०००।- रु ३,००,५००।-	रु.९,९०,५००।-
६) वित्तिय संस्थानबाट ऋृण सहुलियत– क) दीर्घकालीन ऋृण (स्थिर पूँजीमा ६०%) ख) अल्पकालीन ऋृण (चालु पूँजीमा ६०%)	 रु .४,००,०००।- रु .१,८०,०००।-	रु.५,८०,०००।-
७) मुनाफाको प्रतिशत- क) कुल पूँजी लगानीमा ख) स्वलागत लगानीमा	 २२% ५३%	
८) पार विन्दु क) प्रतिसतमा ख) मुल्यमा	 ५२% रु.१९,७१,०००।-	
९) मुनाफा क) कुल वार्षिक उत्पादन बाट आम्दानी ख) कुल वार्षिक उत्पादन खर्च	 रु.३८,१९,६००।- रु.३६,००,६५०।-	रु.२,१८,९५०।-
१०) रोजगारी क) प्रत्यक्ष रोजगारी ख) अप्रत्यक्ष रोजगारी	 १३ जवान ६ जवान	१९ जवान
११) मूल्य अभिवृद्धि	२१%	

स्कीम

स्थिर पूँजी विवरण

१ जग्गा १ .५ रोपनी		रु २,००,००० ।-
२ कारखाना घर क) कारखाना घर ,गोदाम, कार्यालय गरी १२,०० वर्गफिट ख) कुलो निर्माण खर्च	 रु.१९५,०००।- रु. १०,०००।-	रु.२,०५,००० ।-
३ मेसिन औजार क) क्रिम सेपरेटर १६० लीटरप्र.घ क्षमताकोपूरा सेट २ ख) सेन्टीफ्ज मेशीन २४ ट्युवको पूरा सेट १ ग) वटर चरन ३०० लीटर क्षमताको पुरा सेट १ घ(मिल्क क्यान ४० लीटर क्षमताको ३० थान ड.) तामाको भाडाहरु २ थान च.) प्लाष्टिक तथा आलुमोनियम भाडाबर्तनहरु छ) अन्य हाते उपकरणहरु, हिटर सहित ज) रफ्रिजेरेटर २१० पौण्डको १ थान झ) डिफ्रीज ४०० पौण्डको १ थान ञ) डिजेलको वर्नर तथा पम्प पूरा सेट १ ट) टेष्टिडंग उपकरणहरु ज) विविध	 रु. ४२,०००।- रु २,४००।- रु १५,०००।- रु ६३,०००।- रु १८,०००।- रु १,३८०।- रु १२,४०८।- रु २९,०००।- रु ४२,,०००।- रु ६,०००।- रु ६,०००।- रु २२,८१२।-	रु २,६०,०००।-
४ फर्निचर फिक्सचर		रु.१५,०००।-
५ उद्योगमा लगानी तथा संचालन अघिको खर्च		रु.१०,०००।-
६ कुल स्थिर पूजि लगानी		रु ६,९०,०००।-

चालु पूँजी विवरण

१) कच्चामाल मौजदात २५ दिनको लागी	रु. ५३,५००।-	
२) प्रशोधनमा रहने ३ दिनको लागी	रु . ३४,६५०।-	
३) तयारी मालको मौज्दात ७ दिनको लागी	रु .८०,८००।-	
४) उधारो विक्री १० दिनको लागी स्थानीय दूध २ दिनको लागी	रु. १,१५,५००।- रु १६,०००।-	
५) कुल चालु पूँजी		रु.३,००,५००।-
६) कुल पूँजी लगानी क) कुल स्थिर पूँजी ख) कुल चालु पूँजी	 रु. ६,९०,०००।- रु ३,००,५००।-	रु.९,९०,५००।-

वार्षिक उत्पादन खर्च

१) ह्रास कट्टी क) कारखाना घर ५% ख) मेशिन औजार १०% ग) फर्निचर तथा फिक्सचर २०%	रु १०,२५०।- रु.२६,०००।- रु ३,०००।-	रु.३९,२५० ।-
२) विमा (कुल स्थिर पूँजीमा जग्गाको मुल्य वाहेक) १%		रु. ४,९००।-
३) व्याज (दिर्घकालीन ऋृण) ४,००,०००।-को १६% ले		रु ६४,०००।-
४) अप्रत्यक्ष खर्च- क) व्यवस्थापक १ मासिक रु.२४००।- ले ख) लेखापाल १ मासिक रु १,८००।- ग) भण्डारे २ मासिक रु १,२००।- ख) पियन २ मासिक रु ७५०।-	रु.२८,८००।- रु २१,६००।- रु २८,८००।- रु १८,०००।-	रु ९७,२००।-
५) कार्यालय तथा अन्य खर्च क) मसलन्द छपाई आदि ख) भतापरिवहन ग) विज्ञापन प्रचार प्रसार ख) विविध	रु. ६,०००।- रु १२,०००।- रु ३,०००।- रु ३,०००।-	रु.२४,०००।-
६) लेखापरिक्षण खर्च कुल स्थिर खर्च-		रु .४,१००।- रु.२,३३,४५०।-
७) कच्चामाल क) स्थानीय दूध ३,००,००० लिटर रु ८।- ख) पाउडर दूध ३,००० किलो रु .९०।- ग) ल्याटिक एसिड ६०० किलो रु ९०।- घ) मख्खन रंग ३०० किलो रु १२०।- ड.) चिज रंग ४००० किलो रु १४०।- च) कमन साल्ट ६०० किलो रु ४।- छ) अन्य कल्चर ४५० किलो रु ८०।- ज) रेनेट ५०० ग्रामको २४ पाकेट रु १,२००।- झ) माटोको भिगट ६०,००० थान रु १।- ञ) डिजेल ३,००० लिटर रु ३०।- ट) प्याकिंग सामान पेपर, प्लास्टिक आदि	रु. २४,००,०००।- रु २,७०,०००।- रु ५४,०००।- रु ३६,०००।- रु ५६,०००।- रु २,४००।- रु ३६,०००।- रु २८,८००।- रु ६०,०००।- रु ९०,०००।- रु ८,८००।-	रु.३०,४२,०००।-

८) प्रत्यक्ष कामदार क(दक्ष कामदार २ मासिक रु १,८००।- ख) अर्धदक्ष कामदार ४ मासिक रु १,५००।- ग) सहायक कामदार ६ मासिक रु ९५०।- घ) सुपर भाइजर १ मासिक रु २,१००।-	 रु . ४३,२००।- रु. ७२,०००।- रु ६८,४००।- रु २५,२००।-	रु.२,०८,८००।-
९) उत्पादन तथा अन्य खर्च क) पानी महसुल ख) मर्मत सम्भार तथा जगेडा पाटपूर्जा ग) ग्रीज तेल मोविल घ) विद्युत घ.) विविध	 रु . २,४००।- रु १३,०००।- रु ३,६००।- रु ५९,४००।- ५,६००।-	रु.८४,,०००।-
१०) व्याज अल्पकालीण ऋृण रु.१,८०,०००।- को १८%		रु.३२,४००।-
११) कुल चल खर्च		रु.३३,६७,२००।-
12 कुल वार्षिक उत्पादन खर्च		रु.३६,००,६५०।-
१२) वार्षिक उत्पादनबाट आम्दानी क) दही ८२,८०० लिटर रु ११।- ख) मखन ६,००० किलो रु ९०।- ग) चीज १९,७४० किलो रु १२०।-	 रु ९,१०,८००।- रु ५,४०,०००।- रु २३,६८,८००।-	रु.३८,१९,६००।-
१३) मुनाफा क) कुल वार्षिक उत्पादनबाट आम्दानी ख) कुल वार्षिक उत्पादन खर्च	 रु. ३८,१९,६००।- रु. ३६,००,६५०।-	रु २,१८,९५०।-
१४) लगानिको प्रतिशत क) कुल पूँजी लगानीमा ख) इक्वीटी लगानीमा	 २२% ५३%	